

Romeins-Bataafse fietsroute

Een oase tussen de klei

35
km

€ 1,50

Rijk Nijmegen

Voel je de Keizer te Rijk!

Lengte

35 kilometer

Start

VVV Agentschap Wijchen,
Stationsplein 2 en Museum
Kasteel Wijchen

Eten en drinken

In het centrum van Wijchen zijn veel goede horecagelegenheden. Ook elders langs de route komt u ze tegen: in Alverna, aan de St. Walrickweg in Overasselt, in Hernen en in Leur.

Openbaar vervoer

NS station Wijchen.

Museum Kasteel Wijchen

Kasteellaan 9

Openingstijden: Vrijdag van
11.00 - 17.00 uur. Zaterdag en
zondag van 13.00 - 17.00 uur.
Buiten openingsuren
bezoek/rondleidingen op
afspraak 024 - 6424744.

Fietsverhuur

Profile Smulders,
Kraanvogelstraat 17,
Wijchen 024 - 6412163

Praktische informatie

Routebeschrijving

U vindt de routeaanwijzingen steeds in de linkerkolom van de pagina's. Daarnaast staan de beschrijvingen van interessante locaties en achtergrondinformatie.

Achterin het boekje vindt u een uitneembaar kaartje.

De route is niet bewegwijzerd. U heeft de aanwijzingen en de kaart dus nodig om de route te volgen.

Afkortingen routeaanwijzingen

LA linksaf
RA rechtsaf
RD rechtdoor

De hoofdletters A t/m U verwijzen naar de beschrijvingen op de rechterkant van een pagina.

Een oase tussen de klei

Onze verre voorouders zagen de zandheuvels van Wijchen als een soort paradijs. Temidden van het uitgestrekte, zompige laagland boden de heuvels een veilige, droge woonplek. In de Romeinse tijd was Wijchen druk bevolkt met traditionele boerderijen en dure villa's.

De heuvels heeft Wijchen te danken aan de ijstijd. De gletsjers zijn nooit tot aan Wijchen gekomen, zoals in Nijmegen en Groesbeek, maar tijdens de laatste ijstijd joeg de gure westenwind metersdikke lagen zand uit de drooggevallen rivierbeddingen. Zo werden rivierduinen opgestoven van soms wel 20 meter hoog. Deze duinen lopen helemaal van Overasselt tot Bergharen en drukken nog steeds een belangrijke stempel op het Land van Maas en Waal. Ze boden de prehistorische jagers een ideale woonplaats: hoog en droog, met goed zicht op prooi, terwijl de rivier zorgde voor een onuitputtelijke visvoorraad. Vennetjes boden schoon drinkwater.

Wagengraf

Wijchen is beroemd geworden om de vele grafheuvels die bewoners uit de Bronstijd en de IJzertijd hebben opgeworpen. Die traditie werd ook voortgezet in de Romeinse tijd, zoals we straks zullen zien. Welk volk hier in de IJzertijd woonde, is niet bekend. Er bestaan over die periode geen geschreven bronnen. Maar er is wel iets bijzonders aan de hand met de bevolking in Wijchen. Een grafheuvel van een 'vorst' of hoofdman uit de 7e eeuw v.Chr. bevatte veel luxe goederen, onder andere de resten van een vierwielige wagen. Die wagen is waarschijnlijk een relatiegeschenk van iemand uit Zuid-Duitsland of Oostenrijk. Voor die tijd een enorme afstand!

Reconstructie van de vorstelijke kar uit het wagengraf (bron: Museum Het Valkhof)

Eburonen

De eerste keer dat Wijchen met Romeinen te maken krijgt, is tijdens de veldtochten van Caesar in Gallië. In zijn verslag van deze Gallische oorlogen meldt Caesar dat hij alle volken tot aan de Rijn heeft overwonnen, maar het is de vraag of hij ooit in het huidige Nederland is geweest. Wel noemt Caesar de naam van het volk dat in Zuid-Nederland woonde: de Eburonen. Deze Eburonen laten in 54 v.Chr.

een Romeinse legerafdeling in de val lopen en slachten duizenden Romeinen af. Caesar straft de Eburonen zwaar: hun huizen worden geplunderd, het akkerland in brand gestoken en het volk omgebracht en verjaagd. Dat gebeurt kennelijk heel grondig, want sindsdien komen we de naam 'Eburonen' niet meer tegen in de geschiedschrijving. Of er ook in Wijchen Eburonen hebben gewoond, weten we niet. Opmerkelijk is wel dat de eeuwenlange bewoning aan het Wijchens Ven vlak voor het begin van de jaartelling plotseling stopt. Zijn ook hier de bewoners verjaagd?

Nijmegen

Om de opengevallen plek te vullen, stromen van alle kanten volkeren toe, zoals de Ubiërs rond Keulen en de Cugernen rond Xanten en in Midden-Limburg. In de Betuwe strijkt een groep Chatten uit het tegenwoordige Hessen in Duitsland neer. Deze Chatten vermengen zich met de plaatselijke bevolking en het zo ontstane mengelmoesje noemen de Romeinen 'Bataven'. De bevolking concentreert zich in eerste instantie rond Tiel en Kessel. Rond 15 v.Chr. verleggen de Romeinen het zwaartepunt echter naar het oosten door in Nijmegen een nieuwe hoofdstad voor de Bataven te stichten, *Oppidum Batavorum*, en vanaf het jaar 100 *Ulpia Noviomagus*. Dat heeft grote gevolgen voor de bevolking van Wijchen, want die komen binnen de directe invloedssfeer van de stad. Er komt een levendige handel op gang, waarbij de Wijchense bevolking producten levert aan de burgers en militairen in Nijmegen. Andersom vloeien de verworvenheden van de Romeinse cultuur - zoals sjiek aardewerk, glas, olijfolie, zuidvruchten en wijn - in de richting van Wijchen. De weg tussen Wijchen en Nijmegen, de huidige Kasteellaan-Nieuweweg-Teersdijk, groeit uit tot een drukke handelsroute.

Villa's

Na verloop van tijd vestigen zich in Wijchen enkele rijkkaards, die luxe villa's naar Romeins model laten bouwen. Misschien zijn het Bataafse veteranen die na 25 jaar diensttijd vanuit verre oorden weer terugkeren naar hun geboortegrond, misschien ook zijn het hoge ambtenaren die bestuurlijke carrière hebben gemaakt en zich een buitenhuis kunnen permitteren. Ze hebben hoe dan ook nauwe contacten met Nijmegen, misschien zitten ze zelfs in de gemeenteraad.

Vanaf de derde eeuw vallen Frankische volken het Romeinse Rijk binnen. In de vierde eeuw vestigen ze zich zelfs definitief binnen de rijksgrenzen - overigens met goedkeuring van de Romeinse keizer. De Franken nemen veel militaire taken over en krijgen steeds meer invloed. Als de laatste Romeinen in 410 naar het zuiden worden weggeroepen, zijn de Franken hier de baas. Ze hebben niet alleen de Romeinse cultuur overgenomen, maar vooral ook de gebouwen. In Wijchen wonen ze op en rond de latere Markt. Daar ligt een Frankisch/Merovingische begraafplaats met zo'n 900 graven.

Wat is er nog te zien?

Je zult in Wijchen niet struikelen over de Romeinse ruïnes, zoals bijvoorbeeld in Spanje. De inheemse bevolking bouwde huizen van hout en leem, materiaal dat na tweeduizend jaar meestal is vergaan. Volgens eeuwenoude traditie maakten ze wanden van gevlochten takken en bestreken die met leem. Sommigen konden zich een luxe villa van steen permitteren, inclusief vloerverwarming en badgebouw. De resten daarvan liggen nog verscholen onder de grond. Wat we in ieder geval wél kunnen zien is hun plek, het Romeinse landschap, dat in tweeduizend jaar tijd vrijwel onveranderd is gebleven.

Routebeschrijving

VVV Agentschap Wijchen

- 1 Rotonde tegenover VVV/station RD richting centrum, Bronckhorstlaan. **A**
- 2 Na 300 m kruising RA, Kasteellaan. **B**

Opengewerkte tekening van het bord met op de onderkant de naam van de eigenaar

A Molenberg

De indrukwekkende bult aan uw rechterhand, de Molenberg, is een grotendeels natuurlijke heuvel. Hier zijn veel graven gevonden uit de IJzertijd en Romeinse tijd. In één van de graven lag een bord en een kommetje van *terra sigillata*. Op beide serviesdelen waren de letters 'MAII' ingekrast, oftewel 'van Maius'. In de Romeinse tijd was het heel gebruikelijk om serviesgoed op deze manier te merken, vooral in het leger. Maius leefde in de eerste helft van de 2e eeuw en is daarmee de eerste inwoner van Wijchen van wie we de naam weten.

B Museum Kasteel Wijchen

Het kasteel stamt uit de 14^e eeuw en is kort na 1600 in Hollandse Renaissance-stijl verbouwd. Het behoorde toe aan Emilia van Nassau, dochter van Willem van Oranje. Het kasteel herbergt een uitgebreide archeologische collectie, voortkomend uit de verzameling van kousenfabrikant Frans Bloemen. Naast het kasteel ligt 'De Tuun', een proeftuin met historische keukenkruiden, geneeskrachtige gewassen en planten.

- 3 Omdraaien en de Kasteellaan in tegenovergestelde richting rijden. **C**

C Kasteellaan

De Kasteellaan is de hedendaagse opvolger van de oude Romeinse weg tussen Nijmegen en Wijchen. Op no. 72, Huize Welgelegen, woonde Frans Bloemen.

D Urnenveldweg

U rijdt hier op een typische rivierduin, de Smelenberg, opgestoven tijdens de laatste ijstijd. U ziet duidelijk de enorme zandhopen liggen. Het hoogteverschil is verbluffend. In het hele gebied links van de Urnenveldweg vond men honderden graven, van de Bronstijd tot de Romeinse tijd. Veruit in de meerderheid waren urnengraven uit de IJzertijd, de beroemde Erdmennekespötjes. De urnen gaven ook hun naam aan deze straat.

- 4 Na 400 m op groot kruispunt RA, richting Balgoij, Ringlaan.
5 1^e weg LA, Acaciastraat.
6 Na de school RA, Urnenveldweg.
7 Na 100 m bij splitsing LA.
8 Einde weg RA, meteen LA over grind/schelp-paadje.
9 Kruising paden LA. Weg oversteken, nog steeds Urnenveldweg. **D**

Erdmennekespötjes

Wijchenaren wisten natuurlijk al heel lang dat hun grond vol zat met oude potten. Maar niemand had eigenlijk een goede verklaring hoe die potten in de grond waren gekomen. Waarschijnlijk was dit het werk van ondergronds levende mannetjes. De urnen stonden daarom bekend als 'Erdmennekespötjes'. Veel later werd duidelijk dat de Erdmennekespötjes niet griezelig waren, maar mogelijk zelfs schatten konden verbergen. Voor de lokale bevolking reden om op grote schaal met lange stokken in het zand naar urnen te 'prikken'. Een 'krak' betekende dan: 'beet'. Veel urnen in de collectie van Museum Kasteel Wijchen vertonen hierdoor nog steeds prikgaten.

Zeldzame foto van urnendelvers uit de jaren dertig van de 20^e eeuw. De twee jongemannen rusten uit van alle inspanningen. Op de voorgrond steken twee urnen uit de grond, naast de prikstokken (bron: Gemeentearchief Wijchen).

Frans Bloemen

De Wijchense aandacht voor archeologie is vooral te danken aan kousenfabrikant Frans Bloemen. Vanaf de jaren dertig begon Bloemen stelselmatig oudheden te verzamelen. Als eerste richtte hij zijn aandacht op de Valendriese heuvels langs de huidige Urneveldweg. Bij het rooien en aanplanten van bossen waren daar zoveel scherven tevoorschijn gekomen, dat men er paden mee kon verharderen. Aanvankelijk ruidde Bloemen oudheidkundige vondsten tegen kousen en sigaren. Later ging hij zelf ook wetenschappelijk archeologisch onderzoek doen, onder toezicht van de Leidse hoogleraar Holwerda. Zo ontdekte Bloemen bij het Wijchens Ven enkele huisplattegronden van 'Germaansche' boerderijen. In de tussentijd ijverde hij voor de oprichting van een oudheidkamer, waar hij ook zijn volledige collectie aan schonk. Het huidige Museum Kasteel Wijchen is daarvan de erfgenaam en opvolger.

Portret Frans Bloemen (bron: Museum Kasteel Wijchen)

- 10 Einde weg LA.
- 11 Einde weg RA, Leemweg, Kruising RD, Heumenseweg. **E**
- 12 Aan het eind van het dorp LA, Mengelsweg (na 100 m onverhard).
- 13 Einde weg RA, Groenewoudsweg. **F**
- 14 Steeds rechts aanhouden, tot op de dam door het ven, Vendam.
- 15 T-kruising LA, Munnekesveld. **G**

Boerderij uit de IJzertijd

E Romeins grafveld

Achter de huizen aan uw rechterhand ligt een enorm Romeins grafveld. Even verder, achter de kerk, ziet u een fraai staaltje continuïteit in gebruik: nog altijd wordt het gebied gebruikt als begraafplaats. Ook verderop langs de Heumenseweg zijn flink wat Romeinse graven gevonden, zodat men vermoedt dat ook deze weg een Romeinse oorsprong heeft.

F Wijchens Ven

Dit langgerekte meer is eigenlijk geen ven, maar een rivierarm uit de laatste ijstijd (70.000-10.000 jaar geleden). De bevroren grond in het noorden dwong de grote rivieren tot een meer zuidelijke loop dan nu. Het Wijchens Ven is dan ook een stukje van de oude Rijn - en niet van de Maas, zoals je zou verwachten. Na de laatste ijstijd slibde de rivier geleidelijk dicht met moerasplanten. Daaruit ontstond veen. In de 18^e eeuw staken de Wijchense boeren dat veen als turf. Het zo ontstane gat vulde zich weer met water, zodat de 'rivier' weer teruggekomen lijkt in het landschap.

G IJzertijdbewoning

Op de T-kruising staat een informatiepaneel waar u meer informatie vindt over de hier gevonden prehistorische boerderijen. Het Wijchens Ven blijkt al bewoond sinds de Steentijd, zo'n 7000 jaar geleden. Opvallend is dat de bewoning ophoudt in de Late IJzertijd, ongeveer bij de komst van de Romeinen.

- 16 LA, fietspad
Diervoortseweg.
- 17 Bocht L en bocht R.
- 18 Na boerderij RA en
meteen weer RA, fiets-
pad (Molenroute).
- 19 Als de weg een bocht
RA maakt, over fietspad
RD.

Maquette van de villa in Museum Kasteel Wijchen

- 20 Einde weg LA,
Hessenbergseweg.
- 21 Einde weg RA, meteen
weer RA,
St. Walrickweg.
- 22 Eerste weg RA,
Schatkuilsestraat. **H**
- 23 Na 700 m R stoppen bij
een hek met spaakwie-
len. **I**

Een vergelijkbare tumulus in Altkalkar, Duitsland

H Schatkuil

De Schatkuilsestraat is vernoemd naar boerderij 'De Schatkuil'. Die naam laat niets te raden over: vroegere culturen hebben hier in de bodem heel wat schatten achtergelaten.

I Romeinse villa

U staat hier voor een uiterst boeiend terrein. Achterin het bos aan uw rechterhand lag een Romeinse villa, waarvan de fundamenten bijna tachtig jaar geleden zijn opgegraven. De villa had een afmeting van 32 bij 10 meter en had muren van tufsteen uit de Eifel en rode dakpannen. De eigenaar van de villa was een rijk man - zo kon hij zich vloerverwarming veroorloven. Naast het hoofdgebouw zijn twee bijgebouwen gevonden, waarvan er een ook vloerverwarming had - een privé badgebouw.

Impressie van het landschap in de Romeinse tijd met tumulus en villa (bron: Adam Haarhuis)

In het bos links zijn resten gevonden van een grote grafheuvel. De heuvel had een doorsnede van 16 meter. Een grafheuvel uit de Romeinse tijd is zeldzaam in Nederland. We noemen dat een *tumulus*. Deze tumulus is al helemaal zeldzaam, omdat hij omringd was door een muur van tufsteen. In Nederland kennen we eigenlijk alleen zo'n exemplaar uit Hoogeloon (Nbr). Het is onduidelijk of deze grafheuvelvorm voortkomt uit plaatselijke traditie, of die ingevoerd is uit Rome. Als dat laatste waar is, verwijst de tumulus van Overasselt bijvoorbeeld naar het mausoleum van keizer Augustus in Rome, dat

Bataven in het leger

Bataven hebben een speciale band met de Romeinen. Ze hoeven geen belasting te betalen, zoals andere volkeren, maar zijn wel verplicht om soldaten te leveren aan het leger. De Bataven dienen in eerste instantie vooral in de hulptroepen, waar ze na 25 jaar diensttijd een flinke som geld en het Romeinse burgerrecht mee naar huis krijgen. In de tijd van keizer Nero (54-68) zijn er minstens acht cohorten met Bataven, bij elkaar zo'n vierduizend man. Ook Nero's persoonlijke lijfwacht bestaat voornamelijk uit Bataven. Ze worden in het hele Romeinse rijk geroemd om hun kracht en moed. Romeinse geschiedschrijvers melden vol ontzag dat Bataven met hun paard in volle gevechtsuitrusting grote rivieren kunnen overzwemmen.

*Zwemmende Bataafse soldaat
(bron: Kelvin Wilson)*

- 24 Vervolg uw weg, Zandbergseweg, gaat over in Boskant. **J**
- 25 Bij splitsing LA, Boskantse Broekweg.
- 26 Na 1,5 km RA, Woordsestraat. **K**
- 27 Grote weg oversteken, na 200 m R aanhouden.

weliswaar vele malen groter was, maar dezelfde vorm had.

In de tumulus ligt waarschijnlijk een van de eigenaars van de villa begraven. Om van de villa naar de tumulus te komen, moest de laagte tussen de twee bossen worden overgestoken. Deze laagte, waar nu het weiland ligt, is het restant van een oude riviergeul die helemaal doorloopt tot aan Wijchen. Nog altijd loopt op deze plaats een sloot. In de Romeinse tijd moet het hier af en toe behoorlijk drassig zijn geweest. Tussen de villa en de tumulus heeft daarom waarschijnlijk een oversteekplaats gelegen, opgehoogd met zand en puin. Villa en tumulus liggen overigens op privé-terrein en zijn niet toegankelijk.

J Rivierduin

U fietst hier over de grens tussen het dal van de Maas (links) en de opgestoven rivierduin (rechts). Het is ook precies de scheidslijn tussen klei en zand.

K Lunen

U merkt duidelijk dat het gehucht Lunen op een bult ligt. Geografen noemen dit een 'pleistocene zandopduiking'. In de Romeinse tijd lag hier een nederzetting met stenen gebouw(en). Hoe die er uitzag, weten we niet. Wel opmerkelijk is dat er een dakpan is gevonden met het stempel 'LXG'. Het stempel verwijst naar Legio Decima Gemina, oftewel het Romeinse Tiende Legioen dat van 70-105 in Nijmegen was gelegerd. De legionairs bakten

28 Weg wordt fietspad.

L

29 Waar fietspad even ophoudt (bij verkeerspaaltje) RA, De Meren 10.

30 Neem de 3^e afslag op de rotonde.

31 Volg geel bordje 'Fietzers en voetgangers richting centrum'

32 Na rotonde RD, fietspad.

33 RA, voetpad. Volg het pad langs het meer, houd steeds R aan. **M**

34 Einde pad RA, Mr. van Coothlaan.

35 Rotonde RD, 1^e weg LA, Oosterweg. Na 300 m ziet u links de kerk. **N**

Wijchens Meer

Visnetverzwaringen uit het Wijchens Meer

duizenden dakpannen, vooral voor de fortten langs de Rijn. Door een combinatie van gegevens (dakpan, heuvel, doorgaande route) vermoedt men dat in Lunen een Romeinse wachtpost stond.

L Kerkeveld

In de groenstroken van deze splinternieuwe wijk zijn ronde verhogingen aangebracht, die subtiel verwijzen naar het Wijchense grafheuvelverleden.

Nepgrafheuvel

M Wijchens Meer

Het Wijchens Meer is een oude rivierarm van de Maas, het 'Wijchens Maasje'. De loop van deze rivierarm is nog door een groot deel van het Land van Maas en Waal te volgen. Waarschijnlijk was deze in de Romeinse tijd bevaarbaar. In het Wijchens Meer zijn bij duiken en zandzuigen talrijke vondsten gedaan, zoals restanten van houten palen, dakpannen, natuursteen, holle muurtegels, gebruiksvoorwerpen en 150 (!) visnetverzwaringen.

N Kerk

Rond 1853 is de middeleeuwse kerk van Wijchen compleet herbouwd en een kwartslag gedraaid. Alleen de middeleeuwse toren staat nog op zijn plek. Aan de binnenkant van de toren is goed te zien dat deze is gebouwd uit tufsteen, waarschijnlijk hergebruikt

Hergebruikt tufsteen in de kerktoeren

36 RA, Markt. **O**

Vanaf hier kunt u de route afkorten. Sla RA, einde weg RA en u bereikt na 100 m Museum Kasteel Wijchen.

37 RD, Touwslagersbaan (voetgangerszone).

38 Einde voetgangerszone LA, Laantje.

39 Bij bocht RD en meteen LA, het oude lindelaantje door.

40 Einde weg RA, Elckerlijcweg.

41 Einde weg RA, fietspad Meerdreef. **P**

materiaal van de Romeinse villa op de Tienakker, 400 meter verderop. Bij een verbouwing van de kerk in 1938 kwamen tegels en kruiken te voorschijn. Veel tegels droegen de inscriptie EX(ercitus) GER(maniae) INF(erioris), de benaming voor het Romeinse leger in Nedergermanië. De toren is vrij toegankelijk.

O Markt

Op en rond de Markt is een van de grootste Merovingische grafvelden van Nederland gevonden. Bij elkaar lagen hier zo'n 900 graven. De vroegste daarvan stammen uit de 4^e eeuw, de laat-Romeinse tijd. Daarna namen de Franken en Merovingers het culturele erfgoed (en vooral de gebouwen!) van de Romeinen over. Sinds die tijd is het centrum van Wijchen ook continu bewoond.

P Villa Tienakker

Op de hoogte rechts heeft een flinke Romeinse villa gestaan. Het hoofdgebouw is nog niet ontdekt, maar wel een groot bijgebouw, een waterput, een grote grafheuvel (doorsnede circa 46 m) en talloze vondsten. Een van die vondsten, de kop van een bronzen sleutel in de vorm van een paardenhoofd, geeft een aanwijzing over de eigenaar van de villa. Misschien was het een veteraan van de Bataafse hulptroepen, die immers bekend stonden om hun vechtkunsten te paard. Misschien ook werden er op het villaterrein paarden gefokt.

Romeinse villa (bron: Kelvin Wilson)

- 42 Rotonde RD, voetpad volgen.
- 43 Volg het pad langs het Wijchens Meer, houd zoveel mogelijk links aan.
- 44 Einde pad RA, fietspad Westerdreef.

Vondsten van de Tienakker: een bronzen beeldje van de godin Minerva, een bronzen waterkraan en een riemgeleider van een paard in de vorm van een toneelmasker (bron: Rob Mols/Bureau Archeologie gemeente Nijmegen)

- 45 Bij grote kruising LA, weg langs spoor volgen, De Beemd.
- 46 Weg wordt fietspad. Einde weg RA, Lagestraat. **Q**
- 47 Achter spoor meteen LA, Nieuwe Lagestraat.
- 48 Onder snelweg door, bocht R volgen.
- 49 Einde weg RA, Ruffelseweg.
- 50 Na bocht L gaat Ruffelseweg over in Flerdeweg. **R**

Q Komgrond

U rijdt nu even door een wat minder aantrekkelijk landschap. Dit laaggelegen gebied viel eeuwenlang ten prooi aan overstromingen. In de Romeinse tijd was het een soort moeras. Pas onlangs, in de 20e eeuw, is het ontgonnen. De weinige bebouwing bestaat uit grote, moderne boerderijen. Voor de rest is dit kleiige, zompige land eigenlijk alleen geschikt voor grootschalige infrastructuur, zoals hoogspanningsmasten, snelwegen en spoorwegen.

R Wijchens Maasje

De terpboerderij verraadt dat we weer op oude cultuurgrond zijn gekomen. Misschien heeft u het niet in de gaten, maar u rijdt nu op de zuidoever van het Wijchens Maasje - de rivierarm waarvan

Wijchens Maasje

- 51 Einde weg RA, De Dreef (let ook op het kasteel!).
- 52 Na 200 m RA, Broekstraat.
- 53 Meteen RA, Batavierenweg.
- 54 Bij doodlopende weg RA, Loffertweg.
- 55 Einde weg RA, Tunnelpad.
- 56 Onder snelweg door, Dassenloop. **S**
- 57 Gaat over in Meerenburg. Bij driesprong RA, Van Balverenlaan.
- 58 Bij kruising LA, Leurseweg.
- 59 Bij bocht RD, fietsers-tunnel onder de A50.
- 60 Kruispunt oversteken, fietspad LA, Randweg Noord.
- 61 Volgende kruispunt L oversteken, fietspad andere kant vervolgen, De Passerot. **T**
- 62 Ronde RA, Kavelpad.
- 63 Einde weg LA, Randweg Noord.

ook het Wijchens Meer een onderdeel was. Na een paar honderd meter ziet u het fossiele riviertje rechts van de weg, als berm-sloot. Na een lange bocht naar rechts, net na de schuur op no.9, kruist het Wijchens Maasje onze weg en ziet u hem links verder slingeren door het landschap, herkenbaar aan de begeleidende bomenrij. Een kilometer verderop, pal aan het riviertje, stond weer een Romeinse villa. Ergens halverwege in het veld zijn delen van een Romeins grafveld opgegraven, vermoedelijk behorende bij de villa.

S Hernensche Bosch

Bij de aanleg van de A50 in de jaren zeventig zijn verschillende bewoningssporen uit de Romeinse tijd gevonden. Voor minstens één gebouw is ook tufsteen gebruikt. Merk op hoezeer het landschap hier verschilt van de zojuist gepasseerde komgronden: u vindt hier zandgrond, kromme weggetjes, veel bewoning, oude boerderijen en veeteelt, met name paardenfokkerijen. In de Romeinse tijd zal het niet anders zijn geweest!

T Passerot

Dit kleine gebiedje, ingeklemd tussen de snelweg en de oprukkende nieuwbouw, puilt werkelijk uit van de vondsten. Het is al 7000 jaar bewoond! Niet vreemd, want de omstandigheden waren ideaal: een hoger gelegen gebied met drinkwater en weidgronden binnen handbereik. Getuige de vondsten was het hier in de IJzertijd en Romeinse tijd gezellig druk. Waarschijnlijk hebben we hier te maken met Bataven, die zich in de loop van de tijd steeds Romeinser gingen gedragen. Ze woonden weliswaar voor-

64 1^e weg RA, Tunnelweg.
Let op: links aanhouden,
bij supermarkt langs.

65 Bocht R en meteen LA,
Tunnelweg.

66 Na spoorwegovergang
rotonde LA.

67 Eindpunt: VVV
Agentschap Wijchen.
Voor de route naar
Museum Kasteel
Wijchen zie punt 1 en 2.

al in houten huizen, maar aten en dronken uit typisch Romeins vaatwerk zoals het sjeke *terra sigillata*. Er zijn ook veel dakpannen gevonden, waar onder eentje met stempel LEG XXX S(everiana) A(lexandriae) uit 222-235, wat bewijst dat ook in de derde eeuw er nog volop leven was aan de Passerot.

Munt van Traianus, gevonden op de nabijgelegen Galgenberg (bron: Rob Mols)

U Tunnelweg

Ter weerszijden van de Tunnelweg lagen in de IJzertijd en Romeinsetijd een aantal flinke grafvelden. Feitelijk lopen die door tot aan de Molenberg achter het station.

Colofon

Uitgave:

REGIONAL TOURIST BOARD ARNHEM-NIJMEGEN

REGIONAAL BUREAU VOOR TOERISME
KNOOPPUNT ARNHEM-NIJMEGEN

Regionaal Bureau voor Toerisme KAN

Postbus 156, 6660 AD Elst

www.vvarnhemnijmegen.nl

www.regioarnhemnijmegen.nl

Productie:

Gelders Overijssels Bureau voor Toerisme

Routeontwerp, tekst en beeldredactie:

ADC Heritage, Paul van der Heijden en

Marc Kocken

Druk:

Lochemdruk, Lochem

Met dank aan:

Laurens Flokstra (RAAP Archeologisch Adviesbureau), Fiona Zachariasse (Museum Kasteel Wijchen)

Afbeeldingen:

Kelvin Wilson, Rob Mols (Bureau Archeologie Gemeente Nijmegen), Adam Haarhuis (RAAP), Museum Kasteel Wijchen, Gemeentearchief Wijchen, Museum Het Valkhof Nijmegen, ADC Heritage

De inhoud van deze uitgave is met de grootste mogelijke zorg samengesteld. Aansprakelijkheid ten aanzien van onvolledigheden of wijzigingen kan echter niet worden aanvaard.

Een oase tussen de klei

De zandheuvels rondom Wijchen boden temidden van een uitgestrekt, zompig laagland een veilige, droge woonplek aan onze verre voorouders. De Romeinen en Bataven die aan het begin van onze jaartelling in deze oase tussen de klei samenleefden en -werkten, bevolkten er traditionele boerderijen en dure villa's. U struikelt in het begin van de eenentwintigste eeuw in Wijchen niet over Romeinse ruïnes, zoals bijvoorbeeld in Spanje. Wat u wel ziet, is een landschap dat in tweeduizend jaar vrijwel onveranderd bleef.

Het Regionaal Bureau voor Toerisme KAN heeft voor het gebied Arnhem-Nijmegen een aantal routes ontwikkeld die het Romeins-Bataafse verleden tot leven brengen.

Behalve deze route zijn ook verschenen:

- In de schaduw van de tempel (wandelroute Elst)
- De limes in het Betuwse land (fietsroute Overbetuwe)
- De Keizer te Rijk (fietsroute Nijmegen-Plasmolen)
- Aan de rand van het Rijk (fietsroute Zevenaar)

Kijk ook op
www.vvvwijchen.nl
www.limes.nl
www.historischeroutes.nl